

Keturi netinkamo elgesio tikslai – Individualiosios psichologijos atsakymas į vaikų auklėjimo problemas

Gabija Jurgelytė

Individualiosios psichologijos konsultantė ir dėstytoja

Individualioji psichologija sunkumų turintiems vaikams bei jų tėveliams pagalbos kelią bando nutiesti per netinkamų vaikų elgesio tikslų pažinimą ir koregavimą. Keturis netinkamus vaikų elgesio tikslus suformavo žymiausias Alfredo Adlerio mokinys Rudolfas Dreikursas (lietuviškai yra jo knyga „Laimingi vaikai. Iššūkis vaikams“). Šie tikslai pagrįsti esminiais vaiko poreikiais, kurių nepatenkinęs socialiais, bendradarbiavimu grįstais būdais, vaikas pradeda elgtis netinkamai. Ir šis netinkamas elgesys sunkėja atspindėdamas vis sudėtingesnę situaciją, jeigu vaikas ir netinkamai elgdamasis nepasiekia to, ko jam reikia.

Taigi pirmasis vaiko elgesio tikslas gerai pažįstamas daugeliui tėvelių yra dėmesys. Šio tikslo vaikas siekia, kai nepatenkinamas vienas iš bazinio poreikių priklausyti, jaustis susijusiu. Dėmesio vaikai gali siekti milijonais skirtingų būdų – tai ir mielos mergaitės, nešančios pradinių klasių mokytojai šimtąjį piešinį, ir paauglys, pavogęs pinigų iš tėčio kelnų kišenės, ir trimetis, krentantis ant grindų prekybos centre. Priemonės nėra svarbios, vaikų vaizduotė beribė, įrankių arsenalas visiems tikslams – taip pat. Norėdami atpažinti vaiko elgesio tikslą pirmiausiai vadovaujamės savo jausmu. Dėmesio siekiantis elgesys suaugusiems paprastai kelia susierzinimą. Kitas signalas yra, kaip vaikas reaguoja į suaugusiojo įsikišimą: subarimą ar pagyrimą. Vaikas, kuris siekia dėmesio paprastai jaučiasi to dėmesio gavęs ir jo netinkamas elgesys baigiasi. Koreguojant vaiko elgesį, kuris siekia dėmesio, labai svarbu pastebėti vaiką, kai jis daro kažką tinkamo, naudingo – tarkim prisideda prie namų ruošos ar išsivalo dantis.

Jeigu netinkamas vaiko elgesys nesibaigia po suaugusiojo dėmesio, o tik dar labiau suaktyvėja – į subarimus atsikirtinėjama, draudimai ignoruojami, o suaugusieji šalia jaučiasi įpykę, išprovokuoti - susiduriame su jėgos siekimu. Už šio tikslo paprastai slypi kompetencijos jausmo trūkumas. Vaikas stokoja tikėjimo tuo, kad gali sugeba, moka ar išmano. Čia kiekvienam suaugusiam labai svarbu nepasiduoti kylančiom emocijom, nekaltinti dėl jų vaikų ir tiesiog atsitraukti. O tuo pačiu paieškoti konstruktyvių būdų, kur vaikas galėtų pajusti savo galėjimą ir vystyti kompetencijos jausmą.

Kai vaikams nepavyksta pasiekti to, ko jie trokšta, kai nepaisant viso plataus priemonių arsenalo jie negauna dėmesio, ar visų pasigalynėjimų, jėgos vis tiek negana, jie gali įklimpti dar giliau. Pasak R. Dreikurso, trečiasis vaiko tikslas yra kerštas. Tai labai nusivylusių, įsitikinusių, kad

pasaulis yra neteisingas, vaikų jausmas. Jis dažniau pasitaiko tarp išlepintų vaikų, kurie ateina į darželį ar mokyklą ir staiga susiduria su realybe, kurioje niekas aplink juos asmeniškai nešokinėja. Taip pat tarp vyresniųjų, kurie gimus jaunesniam broliukui ar sesutei labai daug ir staigiai prarado. Kai vaikai siekia keršto, suaugę gali pasijusti įskaudinti vaiko elgesio, tarsi nujaustų jame slypintį piktybiškumą. Toks elgesys gali įžeisti ir sukelti norą bausti. Taip besielgiančiam vaikui trūksta svarbos, savo vertės pajautimo. Į suaugusiojo reakciją, tarkim bausmę, jis reaguos dar didesniu nusidrašinimu ir pasitvirtinimu apie savo menką vertę. Čia reiktų vengti bet kokio keršto ar kritikos ir ieškoti būdų vaiką padrašinti.

Ketvirtasis vaiko tikslas – tai pasidavimas. „Nieko neišėjo, nieko aš negaliu pasiekti, taigi atsiribosiu ir lauksiu kol visi paliks mane ramybėje“. Vaikas yra netekęs drąsos bandyti ir klysti. Suaugę šalia šių vaikų jaučiasi sumišę ir bejėgiai. Jie tarsi užsikrečia vaiko bejėgiškumu. Todėl čia jau reikia išorinės pagalbos, kad pastiprintų visą šeimą. Kad padėtų atrasti kažkur tai pamestą drąsą ir tarpusavio pasitikėjimą.

Nors vis dar nėra taip gerai, kaip galėtų, bet psichologo pagalba tampa vis labiau prieinama ir Lietuvoje – mokyklose, poliklinikose, psichologinėse-pedagoginėse tarnybose gali rasti nemokamą pagalbą.